

– Załącznik nr 2 –

Autoreferat

I. Imię i nazwisko: Ewa Kołodziejczyk

II. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe:

1. dyplom magistra filologii polskiej – specjalność nauczycielska; dyplom z wyróżnieniem wydany 2 sierpnia 2000 roku przez Instytut Filologii Polskiej Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie obrony pracy pt. *Głos pośród głosów. O Trzech zimach Czesława Miłosza*. Promotor: prof. dr hab. Marian Stala. Recenzent: prof. dr hab. Ryszard Nycz.

2. dyplom uzyskania stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa, nadany przez Radę Instytutu Polonistyki uchwałą z dnia 18 kwietnia 2015 roku na podstawie rozprawy pt. *Światopogląd poetycki Józefa Czechowicza*. Promotor: prof. dr hab. Marian Stala. Recenzenci: prof. dr hab. Jacek Petelencz-Łukasiewicz, Uniwersytet Wrocławski; prof. dr hab. Aleksander Fiut, Uniwersytet Jagielloński.

Dyplom wydany przez Wydział Filologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego 17 maja 2005 roku.

III. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu

2000-2001 nauczyciel języka angielskiego w Publicznym Gimnazjum nr 34 im. Henryka Sienkiewicza w Krakowie;

2001-2002 nauczyciel języka angielskiego w Publicznym Gimnazjum nr 5 im. Jacka Malczewskiego w Radomiu;

2002-2011 nauczyciel w Kolegium Nauczycielskim w Radomiu;

2005-2009 starszy wykładowca w Kolegium Licencjackim UMCS w Radomiu;

2009-2013 adiunkt w Zakładzie Polonistyki – Instytut Filologiczno-Pedagogiczny, Politechnika Radomska im. K. Pułaskiego, a po przekształceniu jednostki w Katedrze Filologii Polskiej – Wydział Filologiczno-Pedagogiczny, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. K. Pułaskiego w Radomiu;

2013-2014 wykładowca w Instytucie Filologii Polskiej, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie;

2014-2015 wykładowca w Katedrze Studiów Brytyjskich i Krajów Wspólnoty Brytyjskiej – Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Uniwersytet Łódzki. Prowadzenie wykładów w języku angielskim dla studentów na kierunku International Encounters in Culture.

IV. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach naukowym i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.):

- a) tytuł osiągnięcia naukowego (monografii autorskiej): *Amerykańskie powojnie Czesława Miłosza*
- b) autor, tytuł, rok, nazwa wydawnictwa: Ewa Kołodziejczyk, *Amerykańskie powojnie Czesława Miłosza*, 2015, Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2015, s. 599.
- c) omówienie celu naukowego i osiągniętych wyników:

Książka *Amerykańskie powojnie Czesława Miłosza* jest pierwszą monografią działalności i twórczości poety w latach jego służby dyplomatycznej w Stanach Zjednoczonych. Została oparta na obszernym korpusie nieznanych tekstów Miłosza – zawarta w niej bibliografia podmiotowa jest pierwszym kompletnym zestawieniem jego spuścizny z tego okresu. Praca obejmuje wszystkie rodzaje pisarstwa, które autor uprawiał w tamtych latach: poezję, korespondencję, dzienniki, eseistykę i publicystykę, krytykę literacką, prelekcje i raporty służbowe, przekłady oraz noty tłumacza. Są to teksty podpisane własnym nazwiskiem, jak też pseudonimami, z których kilka identyfikuję właśnie jako pseudonimy Miłosza.

Głównym celem naukowym rozprawy była rekonstrukcja oraz prezentacja działalności i twórczości poety na tle ówczesnej kultury amerykańskiej jak również w odniesieniu do sytuacji politycznej i kulturalnej w kraju po 1945 roku. Zadanie to wydawało się o tyle pilne, że coraz częściej Miłosz przedstawiany jest jako poeta amerykański – portrety te nie uwzględniają jednak kontekstu powojennego. Tymczasem odślonięcie pełnego amerykańskiego profilu twórczości Miłosza możliwe będzie dopiero wówczas, gdy refleksję o jego latach kalifornijskich poprzedzi wiedza i namysł nad pięcioleciem spędzonym na Wschodnim Wybrzeżu. Tę istotną lukę w miłoszologii tylko w pewnym stopniu wypełnia

Andrzej Franaszek w kilku rozdziałach biografii noblisty, jednak jego praca jest bardziej poddany fabularnemu napięciu kolażem faktów, niż chronologicznym zestawieniem dokumentów i zdarzeń. Stąd potrzeba uporządkowania, a często wydobywania na światło dzienne oraz omówienia nieznanych szczegółów faktograficznych, a przede wszystkich tekstów, które ukazują całokształt ówczesnych dokonań Miłosza, jak też obrazują jego ówczesne dylematy intelektualne oraz przemiany umysłowe. *Amerykańskie powojnie Czesława Miłosza* jest próbą wyważonego, opartego na dokumentach z epoki oraz uwzględniającego kontekst historycznoliteracki spojrzenia na noblistę nie tylko jako pisarza, ale też człowieka i jeden z najciekawszych umysłów epoki, uwikłany w polityczne i środowiskowe zależności, jak również w autonarrację.

Podstawę monografii stanowią badania archiwalne przeprowadzone: 1. w Beinecke Rare Book and Manuscript Library w Yale University (tu korespondencja z lat powojennych, odczyty dla publiczności polskiej i amerykańskiej, rękopisy publicystyki i prozy intymnej, przekłady poetyckie z lat 40., autografy wierszy włączonych do *Światła dziennego* oraz dokumenty osobiste Miłosza), 2. w Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Archiwum Akt Nowych (zdeponowane tu raporty pozwalają odtworzyć historię jego pracy w Konsulacie Generalnym w Nowym Jorku oraz w Ambasadzie RP w Waszyngtonie.), 3. w Kolekcji Manfreda Kridla w Rare Book and Manuscript Library na Uniwersytecie Columbia, która dokumentuje działalność prelegencką poety, oraz w archiwach The New York Public Library i Library of Congress, zawierających materiały o współpracy z Ambasadą RP, 4. w krajowych archiwach państwowych, działach rękopisów bibliotek i muzeów oraz amerykańskich archiwach uczelni wyższych, instytucji kulturalnych i fundacji.

Monografia składa się z czterech części, poświęconych kolejno: 1. działalności Miłosza jako attaché kulturalnego w Nowym Jorku i Waszyngtonie na podstawie różnych form jego pisarstwa, 2. publicystyce na tematy amerykańskie umieszczanej w prasie krajowej pod pseudonimami i pod własnym nazwiskiem, 3. poznawaniu przez Miłosza głównego nurtu oraz zjawisk pobocznych literatury i kultury amerykańskiej, 4. waloryzacji oraz rewaloryzacji amerykańskiego powojnia, jakie przeprowadzał w twórczości z lat 40. i później.

Zasadą porządkującą w monografii jest następstwo faz Miłoszowskiego poznawania Ameryki, które manifestuje się w kolejnych formach jego twórczości literackiej: od listów, zawierających bieżące komentarze, poprzez publicystykę, będącą pierwszą formą konceptualizacji nowego doświadczenia, krytykę literacką opartą na konfrontacji kategorii intelektualnych i estetycznych Starego oraz Nowego Świata, do poezji syntetyzującej na najgłębszym poziomie różnego typu przeżycia, w tym przekładów poezji, w których

następuje fuzja horyzontu europejskiego i amerykańskiego, tworzy się tożsamość *podróznego świata*.

Część pierwsza prezentuje w ujęciu biograficznym amerykańskie powojnie Miłosza w ujęciu biograficznym. Oddziałujące wówczas na siebie jednoczesne procesy akulturacji i autoterapii po traumatycznym przeżyciu wojennym stanowią wzajemny układ odniesienia w licznych inicjatywach attaché kulturalnego, co unaoczniam w rozdziale 1. Przedstawiam kolejne fazy życia i działalności Miłosza za oceanem od momentu przybycia do Nowego Jorku do chwili rezygnacji z paszportu dyplomatycznego, mając na uwadze także jego dylematy związane z ze znalezieniem własnego miejsca w związku z inną niż w Europie pozycją pisarza w Stanach Zjednoczonych oraz rozterki osobiste. Nierzadko konfliktowy charakter wspomnianych procesów akulturacji i autoterapii manifestuje się w korespondencji, jak również w prelekcjach wygłaszanych dla audytorium polsko i anglojęzycznego. W analizach odczytów w rozdziale 2. interesują mnie dwa zagadnienia. Pierwsze, to problem komunikacji z Polonią, który wynika z różnic w pojmowaniu tylko pozornie tej samej „wspólnoty wyobrażonej” (w rozumieniu Benedicta Andersona). Drugie, to sposób konstruowania, negocjowania i rewaloryzacji przez Miłosza tożsamości Europejczyka w konfrontacji z publicznością amerykańską oraz jej stereotypowym wyobrażeniem Polaka i Europejczyka w czasie, gdy na nowo definiowano pojęcie Zachodu i wyznaczano jego granice cywilizacyjne. Unaoczniam także, jak wygłoszone przez Miłosza prelekcje obrazują złożony proces klarowania się tożsamości poety oraz jego ostatecznej decyzji o wystąpieniu ze służby dyplomatycznej.

W części drugiej omawiam dorobek publicystyczny pisarza powstały w Stanach Zjednoczonych. W rozdziale 3., w całości poświęconym analizie cyklu *Życie w USA*, pokazuję, jak Miłosz rozdzielił role dyplomaty, korespondenta prasowego i publicysty, w jaki sposób uprawiał grę z cenzurą oraz jak rozwinął warsztat pisarski, między innymi dzięki przejęciu amerykańskich strategii, technik i stylów dziennikarskich. Zestawiając opinie wyrażone w korespondencjach dla „Odrodzenia” oraz raportach dyplomatycznych, wydobywam, o ile to możliwe, rzeczywiste poglądy polityczne, ekonomiczne, społeczne i kulturalne twórcy, ukształtowane w latach 40. Choć Miłosz uważał tę formę pisarstwa za doraźną i użytkową, dowodzę, że była ona także miejscem klarowania się jego ważnych przekonań, np. o relacji między centrum i prowincją, na temat erozji wyobraźni religijnej, mechanizmu lawiny w polityce. Ukazuję, w jaki sposób – poprzez obserwacje bieżących zjawisk o różnym charakterze – pisarz osiąga głębsze rozumienie Ameryki i jej światowej roli w XX wieku.

W rozdziale 4. unaoczniam, jak publicysta, traktujący ten rodzaj pisarstwa w duchu mediacji między kulturami oraz formacjami umysłowymi (w rozumieniu Daniela-Henri Pageaux), stopniowo odchodzi od takiej formy dialogu z czytelnikiem na rzecz diagnoz i prognoz, w których medytuje nad zjawiskami déjà vu i rekurencji w kulturze, nierównoległością jej rozwoju w różnych miejscach, możliwością dostępu do przeszłości oraz jej rozumienia – a było to możliwe wyłącznie dzięki konfrontacjom aktualnego momentu/stanu kultury w USA z jego europejskim doświadczeniem.

Część trzecia omawia Miłoszowskie fascynacje literaturą obcą, głównie amerykańską, w języku angielskim. W rozdziale 5. szczegółowo rekonstruuje proces poznawania przez niego poezji i prozy anglojęzycznej: opisuję jego okupacyjny projekt antologii poezji angielskiej, udział w życiu literackim Wschodniego Wybrzeża oraz kontakty z czołowymi twórcami amerykańskimi tego okresu, analizuję jego znajomość amerykańskiej literatury o tematyce wojennej (na podstawie listów, publicystyki, krytyki i notatek rękopiśmiennych). W publikowanych przez polskiego pisarza portretach prozaików amerykańskich wyświeltam źródła, z których czerpał inspiracje – kwestię tę ujmuję jako przykład swoistej „pracy tekstem” w rozumieniu Ryszarda Nycza.

W tej części książki podejmuję też problem akumulacji doświadczenia, którą Miłosz bardzo wcześnie uczynił zasadą swojej twórczości – dowodzę, iż choć zaraz po wojnie zetknął się z szeregiem nazwisk oraz utworów, wiedzę tę zachował na później, gdy zostanie poddana oczyszczeniu przez czas. Z tego wynikają zmiany w jego późniejszych hierarchiach zjawisk literackich oraz ujawnia się praktyka zacierania śladów rzeczywistych wpływów, opisana przez Harolda Blooma w odniesieniu do poetów anglosaskich. Śledzę przejawy tej praktyki w szkicach o literaturze amerykańskiej, z których część pozostała w maszynopisach, część opublikowana w prasie krajowej w latach 40. nie doczekała się przedruku, część zaś, włączona do *Kontynentów*, znajduje się w takim sąsiedztwie tekstów w antologii, że zyskuje nieco inny wydźwięk.

Wykazuję, że około 1948 roku poeta czyni przekład uprzywilejowanym sposobem upowszechniania literatury obcej. Za Jerzym Jarniewiczem interpretuję jego wybory translatorskie jako formę przekraczania kanonu – dowodzę, że Miłosz byłby tu prekursorem myślenia w kategoriach wspólnoty The Black Atlantic. W jego tłumaczeniach dostrzegam także formę swoistego wallenrodyzmu, uprawianego w realiach cenzury zaostrzonej po 1949 roku. Wydobywam związki jego własnej twórczości z wierszami, które tłumaczył. Unaoczniam, że – podobnie jak w przypadku innych tekstów – dokonuje on rekontekstualizacji przekładów, umieszczając je w coraz to nowych układach antologii, a także ingerując w swoje dawne noty tłumacza.

Konkluzje z rozdziału 5. łączą się z problematyką rozdziału 6., w którym omawiam fascynację Miłosza twórczością czarnoskórych i rdzennych Amerykanów, jego spotkania z innością oraz próby przełożenia jej na znajomy język opisu. Interesuje mnie, jak poeta porusza się na przecięciach głównego nurtu kultury amerykańskiej (wówczas reprezentowanego przez białych) z jej peryferiami, jaki język wypracowuje w odniesieniu do obserwowanych i doświadczanych zderzeń kulturowych, budując niezwykle wcześnie świadomość postkolonialną – ujmuję tę kwestię jako część procesu poznawania Ameryki, ale również w odniesieniu do sytuacji politycznej za żelazną kurtyną. Pokazuję, jak w polskich realiach propagandy antyamerykańskiej twórca posługiwał się „kwestią murzyńską”, by prowadzić z krajowym czytelnikiem poufny dialog o wolności oraz sposobach walki o jej odzyskanie.

Część czwarta skupia się wokół zagadnień ocen powojnia amerykańskiego, które można znaleźć w twórczości Miłosza. W rozdziale 7. analizuję, jak kilkakrotnie zmieniany przez autora układ wierszy w *Świetle dziennym* tworzy nową opowieść o jego przeżyciach zaraz po wojnie. Wychodząc od klasycznych już odczytań tomu (Jana Błońskiego, Zdzisława Łapińskiego, Mariana Stali), dowodzę, że na poziomie kompozycji jest on precyzyjną konstrukcją, a zarazem propozycją nowego ujęcia doświadczenia, wolną od pierwotnych niekonsekwencji i chwiejności widocznych w układzie chronologicznym, jest także medytacją na temat władzy pojmowanej głębiej niż jako aktualny system komunistycznej opresji.

Analogicznie, w rozdziale 8. odsłaniam proces oczyszczania pamięci oraz klarowania przekonań na przykładzie *Notatnika amerykańskiego*, który, umieszczony w *Kontynentach*, stanowi skróconą i na nową ułożoną całość powstałą z trzech osobnych tekstów ogłoszonych w „Nowinach Literackich”. Przeprowadzone „rozmontowanie” *Notatnika* pozwala uchwycić główne strategie, jak również intencje autora w tworzonej w latach 50. narracji o przeżyciach lat 40. – odnoszą się one w równym stopniu do konstrukcji całej części *Ameryka*, będącej centralnym ogniwem *Kontynentów*.

Dopełnieniem tych refleksji jest ostatni rozdział, w którym śledzę kolejne rewaloryzacje amerykańskiego powojnia w późniejszej twórczości Miłosza, ze szczególnym uwzględnieniem *Rodzinnej Europy*, korespondencji z Melchiorzem Wańkowiczem, Tomaszem Mertonem, wywiadów-rzek z Renatą Gorczyńską i Aleksandrem Fiutem, *Roku myśliwego* oraz *Abecadła*. Unaoczniam, jak noblista konstruuje własną biografię poprzez retusz oraz interpretację przeszłości z perspektywy upływu lat, także wobec dylematu, który najlepiej rozumiał on sam: iż akt rozpamiętywania przeszłości nie przybliżyła do niej w zadowalającym

stopniu, dlatego domaga się ponowienia, co z kolei prowadzi do powstania kolejnego – jak nazywa *Abecadło* Marek Zaleski – „prawdziwego zmyślenia”.

Jednocześnie jednak książka wychodzi naprzeciw stwierdzeniu autora z *Roku myśliwego*, jakoby zrozumienie jego amerykańskiego pięciolecia w oparciu o utwory z tego okresu było niemożliwe. Jeśli prezentacja działalności oraz dorobku pisarskiego nie daje takiego wglądu w przeszłość, o jakim myślał on sam, jeszcze w *Rodzinnej Europie* marząc o posiadaniu „oka teleskopicznego”, dostarcza niezbędnej wiedzy historykom literatury i otwiera miłośnikom nowe pola badań.

Osiągnięte przeze mnie wyniki mogą zostać wielorako wykorzystane w pracach literaturoznawców, kulturoznawców oraz historyków. Są przydatne dla badaczy różnych dyscyplin nauk humanistycznych, którzy „poprzez Miłosza” zechcą spojrzeć na historię PRL-u, historię literatury polskiej XX wieku, powojennego życia literackiego (dzieje prasy literackiej, a w niej na spory toczony w cieniu cenzury), dorobek emigracji polskiej i politykę tłumaczeniową po 1945 roku. Wypełniając istotną lukę w studiach nad twórczością Miłosza, pozwalają na postawienie nowych pytań oraz zakreślenie kolejnych kręgów badawczych w odniesieniu do jego spuścizny.

Bogate materiały, które zostały wykorzystane w *Amerykańskim powojniu Czesława Miłosza*, a także wiedza dzięki nim uzyskana, stanowią i powinny – ze względu na ich wagę dokumentacyjną – źródło do kolejnych opracowań twórczości polskiego noblisty. Przedmiotem dalszych badań chciałabym uczynić zaoceaniczną genezę *Traktatu moralnego* i *Zniewolonego umysłu*, recepcję egzystencjalizmu inspirowaną krytyką amerykańską, wpływ anglosaskich dyskusji o pisarstwie Józefa Conrada na refleksję poety. Należę również do zespołu wykonawców w projekcie badawczym NPRH w module „Tradycja”: „Wydanie krytyczne rozproszonych oraz niepublikowanych tekstów Czesława Miłosza z lat 1945-2004. Sporządzenie i opublikowanie bibliografii przedmiotowej twórczości Czesława Miłosza (1931 - 2019)”, który będzie realizowany pod kierunkiem prof. dr. hab. Aleksandra Fiuta na Wydziale Polonistyki w Uniwersytecie Jagiellońskim w latach 2015-2019.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych:

Poznanie literatury XX wieku rozpoczęłam od wnikliwszego przyglądania się jej zjawiskom przedwojennym – w dużej mierze kształtowały je studia indywidualne w Collegium Invisibile, które odbywałam pod kierunkiem prof. dr. hab. Jana Błońskiego (1996-1999) oraz prof. dr. hab. Ryszarda Nycza (1999-2000). Już wówczas moje badania nad polską literaturą współczesną wiodły ku refleksji nad jej umiejscowieniem w kontekście literatur i

kultur obcych. Sprzyjały temu moje roczne studia na Southern Oregon University w Ashland w roku akademickim 1998/1999 (w ramach stypendium Rotary International), podczas których uczestniczyłam w kursach poświęconych literaturze amerykańskiej, antropologii kultury, kulturze popularnej oraz socjologii. W znacznym stopniu wpłynęły one na rozwój moich zainteresowań obrazem Ameryki w literaturze polskiej, jak również anglosaskimi studiami literackimi. W magisterium o *Trzech zimach* napisanym pod kierunkiem prof. dr. hab. Mariana Stali postawiłam pytania o wpływ francuskiego symbolizmu i polskiego romantyzmu na wyobraźnię żagarysty. Studium to zostało częściowo opublikowane w „Pamiętniku Literackim” i „Ruchu Literackim” (Zał. nr 3, poz. Ia, 3, 4).

Już na początku studiów doktoranckich namysł nad przedwojenną poezją Miłosza wprowadził mnie w krąg zagadnień związanych z awangardą literacką. Refleksję nad jej przemianami podjęłam w rozprawie doktorskiej, poświęconej twórczości Józefa Czechowicza. Zapytywałam w niej, jak doświadczenie nowoczesności zdefiniowane przez Ryszarda Nycza i Włodzimierza Boleckiego oddziało na wyobraźnię oraz światopogląd twórczy poety, w jaki sposób godził on zaufanie do tradycji (romantycznej i symbolistycznej) z fascynacją nową sztuką. Odpowiedzi poszukiwałam, posługując się spojrzeniem Ryszarda Nycza na literaturę przełomu XIX i XX wieku oraz jego propozycjami filozoficzno-metodologicznego jej ujęcia. Rozprawa ukazała się jako książka *Czechowicz – najwyżej piękno. Światopogląd poetycki wobec modernizmu literackiego* (Kraków, Universitas, 2006). Jej kolejne rozdziały dotyczą różnych zagadnień: w części pierwszej to sposoby prezentacji podmiotu, liryczny kształt przestrzeni, ujęcia czasu, sen i oniryzm; w drugiej to sposób przemyślenia oraz poetyckiego przetworzenia tradycji chrześcijańskiej, duchowe znaczenia estetyzmu, swoista religia piękna, filiacje z egzystencjalizmem; w części trzeciej zaś to romantyczne i młodopolskie rodowody wyobraźni stwarzającej, jak też Czechowiczowski wariant nowoczesności. Szczegółowe analizy pozwoliły mi ustalić, po pierwsze, że dla Czechowicza spuścizna Młodej Polski nie była negatywnym punktem odniesienia, po drugie, że sukcesja kreacyjnej wyobraźni posłużyła mu do stworzenia oryginalnego programu literackiego, będącego fuzją przednowoczesnego symbolizmu i awangardy. Ostateczną konkluzją rozprawy jest usytuowanie twórczości Czechowicza pośród europejskich „subtelniejszych języków”, zgodnie z propozycją metodologiczną Charlesa Taylora. Książka ta cieszy się uznaniem literaturoznawców – została wysoko oceniona w recenzjach (Zał. nr 3, poz. I, 2) oraz stanowi częsty i ważny punkt odniesienia dla badaczy twórczości Czechowicza oraz Dwudziestolecia.

Po doktoracie, w latach 2005-2015 rozwijałam warsztat naukowy poprzez kierowanie projektem badawczym, zagraniczne stypendia naukowe, publikację artykułów w

czasopismach recenzowanych (także z listy ERIH oraz listy B MNiSW), tomach będących plonem konferencji, czasopismach literackich i edukacyjnych, oraz udział z referatem w 22 (11 międzynarodowych i 11 krajowych) konferencjach naukowych (Zał. nr 4, poz. A, II, 1-22), jak również prace redakcyjne oraz edytorskie.

W kręgu moich zainteresowań pozostawała poezja polskiego modernizmu (od Dwudziestolecia po współczesność). Kontynuując badania nad Dwudziestoleciem, poszukiwałam powiązań między poezją tego okresu z twórczością Młodej Polski, ze szczególnym uwzględnieniem liryki Czechowicza, co zobrazowałam w szkicach poświęconych jego lekturom poezji środkowoeuropejskiej, wyobraźni astronomicznej oraz inspiracjom filozofią genezyjską (Zał. nr 3, poz. IV, 4, 5, 9, 16). Rozwijałam moje najwcześniejsze fascynacje poezją Bolesława Leśmiana – jeszcze podczas studiów magisterskich moja praca roczna o *Sadzie rozstajnym* zajęła II miejsce w konkursie na najlepszą pracę roczną w Instytucie Filologii Polskiej UJ, a w szeregu moich publikacji poświęconych poezji międzywojennej szkice o Leśmianie zajmują bardzo istotne miejsce (Zał. nr 3, poz. IV, 6, 8). W szkicach łączę warsztat pracy historyka literatury ze sztuką interpretacji tekstu, jednocześnie poszukując możliwości umiejscowienia konkluzji badawczych w szerszym kontekście. Cechą wspólną szkiców o poezji Dwudziestolecia jest często stosowana w nich zasada porównania i zderzania poglądów, utworów, osobowości kilku twórców po to, by w ich wzajemnych odbiciach odkryć rysy wspólne oraz różnice, przesądzające o ich osobności, ale też dające wgląd w sposób myślenia i aurę epoki.

Moje studia nad Dwudziestoleciem dopełniła praca badawcza w Zespole Komparatystyki Literackiej i Badań Imagologicznych kierowanym przez dr Annę Sobieską w Instytucie Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. W 2013 roku przeprowadziłam analizę zawartości poznańskiego tygodnika „Kultura” z lat 1936-1939 pod kątem poruszanych w nim zagadnień związanych z Rosją, kulturą rosyjską i rosyjskością. Zebrane wyniki (dotyczące polsko-rosyjskich relacji politycznych, międzywojennej recepcji literatury rosyjskiej, diagnoz związanych z przyszłością komunizmu i sowietyzmu) komentowałam podczas seminarium w IBL PAN (w styczniu 2014 roku), na którym członkowie zespołu prezentowali efekty kwerend. Przygotowane przeze mnie materiały zostały przekazane do Ośrodka Studiów Kulturowych i Literackich nad Komunizmem IBL PAN.

Drugim obszarem moich refleksji badawczych jest poezja polska po 1945 roku jako rozwinięcie i przekształcenie tradycji oraz forma ekspresji doświadczenia religijnego. Śledząc bieżące życie literackie, poszukiwałam w nim głosów współbrzmiących z doświadczeniem mojego pokolenia, jak też artukułujących interesujące mnie pytania związane z religijnością literatury / w literaturze, możliwością aktualnego artystycznego wyrażenia przeżycia

metafizycznego i egzystencjalnego. Kwestie te były przedmiotem mojego namysłu w szkicach o twórczości Marcina Świetlickiego, Jarosława Iwaszkiewicza, Jarosława Mikołajewskiego, Jacka Podsiadły i Marzanny Bogumiły Kielar (Załącznik nr 3, poz. IV, 3, 7, 12, 13). Badam w nich nawiązania do XX-wiecznego nurtu klasycyzmu oraz analizuję formy reprezentacji wyobraźni religijnej w kontekście przemian duchowości, zwłaszcza tych, które zaszły pod wpływem rozwoju światopoglądu naukowego. Za Czesławem Miłoszem rozważam, jak w poezji manifestuje się konflikt między religią i nauką oraz w jakim stopniu dyskurs religijny w poezji XX wieku kształtowała historia. Opisuję dialogi z tradycją biblijną, alternatywne w stosunku do chrześcijańskich modele duchowości, doświadczenie czasu i przemijania zapisane w wierszach, rozpoznaję właściwości poszczególnych „subtelniejszych języków”, za pośrednictwem których dokonuje się artykulacja przeżycia duchowego. Powyższe kwestie uwypuklam również w recenzjach nowych tomów wierszy Anny Frajlich, Pawła Podlipniaka, Magdaleny Jankowskiej, Jacka Dehnela, Marzanny Bogumiły Kielar, Adama Zagajewskiego oraz w szkicach przekrojowych (Załącznik nr 3, poz. V, 1-7 oraz poz. IIIa, 1).

Istotne znaczenie ma dla mnie fakt, iż moim spotkaniom z poezją towarzyszyły spotkania z twórcami. Była to część mojej pracy społecznej, która zajmuje bardzo ważne miejsce w moim życiu zawodowym. W latach 2007-2008 prowadziłam spotkania z Wojciechem Bonowiczem, Jackiem Dehnelem, Robertem Utkowskim, aranżowałam wykłady oraz spotkania z Marzanną Bogumiłą Kielar i Jerzym Sosnowskim, współprowadziłam panel dyskusyjny o Zbigniewie Herbercie (Załącznik nr 4, poz. E, II, 2).

Wspomniane – religijne oraz egzystencjalne – zagadnienia stanowiły istotną część programu Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Iwaszkiewicz w podróży”, którą współorganizowałam w 2013 roku (Załącznik nr 4, poz. D, 3). Obejmowała ona kilka obszarów tematycznych związanych z mentalnym doświadczeniem podróży – ważną rolę odegrała tu refleksja nad podróżą jako formą transgresji, oznaczającą często wychylenie ku sacrum. Plonem sesji jest współredagowany tom *Iwaszkiewicz w podróży* (Załącznik nr 3, poz. II). Jest on podzielony na dwie części: I. *Wobec transcendencji i natury* oraz II. *Wobec kultury i tradycji*, które obrazują, jak w dziele Iwaszkiewicza splata się refleksja poznawcza, estetyczna, filozoficzna i religijna.

Osobnym kręgiem moich badań jest polskie doświadczenie emigracyjne w Stanach Zjednoczonych po 1945 roku – pierwszym ich efektem jest szkic o antologii *Kultura masowa* Czesława Miłosza, opublikowanym w „Tekstach Drugich” i przedrukowanym w języku angielskim w „Garoza: revista de la Sociedad Española de Estudios Literarios de Cultura Popular” (Załącznik nr 3, poz. Ia, 2). W 2007 roku podczas Konferencji Naukowej „Paryż –

Londyn – Monachium – Nowy Jork. Powrześnieowa Emigracja Niepodległościowa na mapie kultury nie tylko polskiej” przedstawiłam analizę rozprawki Jana Lechonia *Aut Caesar aut nihil*, uwypuklając zabieg romantyzowania Ameryki oraz konstruowania jej specyficznego polskiego mitu. Moje wystąpienie zbiegło się w czasie z pierwszą edycją krajową tego eseju przygotowywaną przez Towarzystwo „Więź” – wygłoszony referat został opublikowany jako przedmowa w książce prezentującej szkic (Załącznik nr 3, poz. IV, 15). Dopełnieniem tego etapu badań była recenzja tomu korespondencji Jana Lechonia z Zofią i Rafałem Malczewskimi, ukazująca skomplikowane relacje emigracji polskiej w Stanach Zjednoczonych (Załącznik nr 3, poz. V, 4).

W kontekście moich zainteresowań związkami literatury polskiej i amerykańskiej po 1945 roku intensywnie pogłębiałam znajomość anglosaskich studiów nad poezją XX wieku – jedną z poznanych prac, *Invisible Listeners* Helen Vendler, omówiłam w recenzji zamieszczonej w „Tekstach Drugich” (Załącznik nr 3, poz. II, 7), uważając przedstawioną w niej propozycję badawczą – ujęcia poezji jako dialogu z niewidzialnym słuchaczem – za niezwykle przydatną w studiach nad liryką polską.

Głównym wątkiem mojej refleksji nad związkami literatury polskiej i amerykańskiej w XX wieku pozostaje jednak twórczość Czesława Miłosza. Jej poznawanie kontynuowałam systematycznie w ciągu prawie 20 lat od czasu jej czytania pod kierunkiem moich Tutorów w Collegium Invisibile – przejawem tej lektury były szkice o pojmowaniu starości przez młodego Miłosza, przeobrażeniach w jego rozumieniu poezji Leśmiana (Załącznik nr 3, poz. IV, 8, 14). W tym okresie klarował się mój zamysł książki omawiającej amerykańskie powojnie Miłosza. W jubileuszowym roku obchodów setnej rocznicy urodzin noblisty wygłosiłam pięć referatów na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych poświęconych jego dziełu (Załącznik nr 4, poz. I, 12, 13, 14, 15, 16). Najważniejsze miejsce wśród nich zajmują te, które portretują twórcę w powojennej Ameryce: pierwszy z nich, zatytułowany *Amerykańskie abecadło Czesława Miłosza* (Załącznik nr 3, poz. III, 4), przedstawia najbardziej podstawowe rozpoznania nowej sytuacji poety za oceanem i ma charakter wprowadzający do problematyki rozwiniętej w książce; drugi odsłania amerykańskie źródła *Rodzinnej Europy* oraz dowodzi, jak fundamentalne znaczenie miało pięcioletnie spędzone w Stanach Zjednoczonych dla twórczości późniejszej, uchodzącej za integralnie powiązaną ze Starym Kontynentem (Załącznik nr 3, poz. IV, 11). Nie mniej ważne znaczenie ma dla mnie głos zabrany w dyskusji nad przyszłą recepcją twórczości Miłosza oraz przyszłością miłoszologii (Załącznik nr 3, poz. IV, 10) – podczas Międzynarodowej Konferencji Naukowej Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego zatytułowanej „Po Miłoszu” zaprezentowałam białe plamy miłoszologii, sformułowałam potencjalne kierunki badań nad twórczością noblisty oraz wyraziłam liczne

postulaty badawcze, które uważam za najważniejsze do zrealizowania. W artykule *Gdy Miłosz i Masłowska wsiadają do metra* (Załącznik nr 3, poz. III, 1) przekonuję między innymi, że twórczość noblisty jest atrakcyjnym punktem odniesienia dla młodych twórców po 1989 roku, niezależnie od stwierdzeń, iż poeta został przez nich strącony do czyśćca.

Od 2011 do 2014 roku moje wystąpienia konferencyjne (Załącznik nr 4, poz. II, 1, 3, 4, 5, 6) oraz artykuły publikowane w czasopiśmie (Załącznik nr 3, poz. III, 2, 3, 4, 5, 6) były ściśle powiązane z realizacją projektu badawczego własnego „Wątki amerykańskie w twórczości Czesława Miłosza w latach 1945-1953” finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (Nr projektu 4073/B/H03/2011/40). Rekonstruowałam w nich obraz Ameryki wyłaniający się z korespondencji Miłosza w kolejnych fazach szoku kulturowego, który przeżywał oraz w kontekście rozległego projektu samokształcenia, jaki podjął za oceanem. Wyświetlałam komplikacje roli attaché kulturalnego na przykładzie jego artykułów w biuletynie Ambasady RP w Waszyngtonie. Omawiałam jego ewoluujący stosunek do amerykańskiej metropolii w odwołaniu do korespondencji, publicystyki i poezji, wskazując na subtelne związki wierszy *Campo di Fiori* i *Central Park*. Prezentowałam strategie obrane przezeń w cyklu *Życie w USA* i roztrząsałam skomplikowane zagadnienie autorstwa korespondencji podpisywanych pseudonimem. Interpretowałam *Światło dzienne* jako tom elegijny, w którym wyraźny jest gest opłakiwania ludzi oraz martwych idei cywilizacji europejskiej. Wskazywałam też na kształtujące zbiór inspiracje poezją anglosaską na poziomie genologii i stylistyki. Analizowałam filiacje twórczości noblisty z prozą Henry’ego Millera oraz przemiany, jakim podlegały portrety amerykańskiego pisarza w dziełach Miłosza z różnych okresów.

Znaczny postęp w realizacji projektu badawczego oraz przygotowaniu książki umożliwiły mi stypendia naukowe w Stanach Zjednoczonych: w 2011 roku Alexander M. and Christina Schenker Fellowship w Beinecke Rare Book and Manuscript Library w Yale University, a w 2013 roku stypendium Fundacji Kościuszkowskiej w Columbia University w Nowym Jorku. Mając dostęp do książek, prasy i czasopism, z których korzystał Miłosz w latach 40., mogłam uchwycić związki jego myśli z diagnozami pisarzy, publicystów i filozofów amerykańskich, oszacować wpływ tych lektur na jego świadomość oraz wyobraźnię twórczą. Pobyty stypendialne są także źródłem innych cennych doświadczeń – wzbogaciły moją wiedzę o organizacji archiwum literackiego, działów rękopisów bibliotek uniwersyteckich, sytuacji kulturalnej Polonii amerykańskiej, jak również umożliwiły nawiązanie współpracy międzynarodowej z osobami oraz instytucjami działającymi na rzecz pogłębiania dialogu kultury polskiej i amerykańskiej.

Moja praca w ramach projektu badawczego wzbudziła duże zainteresowanie wśród miłoszologów w kraju oraz slawistów za granicą. Wielokrotnie popularyzowałam

zgrupowane archiwalia – w 2013 roku podałam do druku i opracowałam listy Miłosa do Karola Kuryluka (Załącznik nr 3, poz. VI, 1), przedstawiałam wyniki badań na konferencjach naukowych, wykładach gościnnych i prelekcjach, także dla audytoriów spoza środowiska akademickiego (Załącznik nr 4, poz. E, I, 1 i poz. E, III). W 2011 roku opracowałam korpus przypisów do tomu *Spizarnia literacka* wydanego przez Wydawnictwo Literackie w serii *Dzieła zebrane* (Załącznik nr 3, poz. VI, 2).

Szkice przyjęte oraz złożone do druku w ostatnich latach ujawniają ciągłość moich zainteresowań badawczych (Załącznik nr 3, poz. VIII, 1-2, poz. IX, 1-3). W artykule poświęconym prozie Brunona Schulza badam możliwości uzgodnienia klasycznych już rozpoznanych krytycznych Jerzego Jerzyskiego oraz Władysława Panasasa z nowym ujęciem filozoficznego nurtu witalizmu zaproponowanym przez Agatę Bielik-Robson, a w szerszym kontekście poszukuję miejsc wspólnych formacji Młodej Polski i Dwudziestolecia, co jest zagadnieniem trwale obecnym w mojej refleksji. Studium o inspiracjach *Boską Komedią* w *Traktacie moralnym* to próba wyjścia poza tradycyjne sposoby interpretacji tego utworu, a zarazem propozycja odczytania możliwa dzięki poznaniu niepublikowanych odczytów Miłosa z lat 40. – szkic lokuje się na przecięciu moich badań nad twórczością noblisty i sakralnym wymiarem poezji. Omówienie „sprawy polskiej” w cyklu publicystycznym *Życie w USA* jest dopełnieniem rozdziału 3. *Amerykańskiego powojnia Czesława Miłosa*, a zarazem stanowi kolejny etap rozważań nad związkami literatury polskiej i amerykańskiej w XX wieku.

W 2014 roku rozpoczęłam studia magisterskie na Lingwistyce stosowanej o specjalności tłumaczeniowej w zakresie języka angielskiego w Instytucie Lingwistyki Stosowanej w Uniwersytecie Warszawskim. Chcę dzięki nim poszerzyć moje kompetencje, by, po pierwsze, kontynuować studia nad związkami twórczości Miłosa z literaturą i kulturą amerykańską oraz prowadzić studia szczegółowe w tym zakresie, także w perspektywie translatologicznej, po drugie, wykorzystać nowe umiejętności w refleksji nad związkami literatury polskiej i amerykańskiej w XX wieku – efektem moich zainteresowań jest złożony do druku szkic o *Angolach* Ewy Winnickiej w języku angielskim (Załącznik nr 3, poz. IX, 3).

Moja druga praca dyplomowa (magisterium w Instytucie Lingwistyki Stosowanej) zostanie poświęcona analizie amerykańskiego przekładu *Pięknych dwudziestoletnich* Marka Hłaski. Korespondencja z tłumaczem, Rossem Ufbergiem, którą obecnie prowadzę, pozwoli mi uwzględnić w pracy elementy Translator Studies, jednej z najciekawszych nowych opcji badawczych w translatologii. Poszczególne rozdziały studium zostaną opracowane w sposób umożliwiający ich publikację w formie osobnych artykułów w języku angielskim.

24.08.2015 r.

Ewa Kotodziejczyk